

практичних навичок культури і техніки мовлення не сприяє розвитку української літературної мови, скоріше навпаки – розхитує її основи, не дозволяє повною мірою використовувати її виражальні можливості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єлісєвєнко Ю. Культура і техніка мовлення в телерадіожурналістиці /Ю.Єлісєвєнко // Стиль і текст. – 2001. – Вип. 2. – С. 169 – 170.
2. Супрун В.М., Супрун Л.В. Проблеми мовної компетенції журналістів / В.М. Супрун, Л.В. Супрун // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия "Филология. Социальная коммуникация". Том 21 (60). – Симферополь: Изд-во "Оджакъ", 2008. – С. 204 – 208.

УДК 81'1=161.1=161.2

Галина Палиця
(Дрогобич)

ПРЕЗЕНТАЦІЯ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ПАРЕМІОЛОГІЧНОМУ КОРПУСІ УКРАЇНСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ

У статті проаналізовано фрагмент паремійної мовної картини світу: простежено особливості моделювання "педагогічних" паремій української, російської та німецької мов з огляду на специфіку вербалізації концептів "учасник навчального процесу", "учасник виховного процесу" в мовній свідомості представників відповідних етносів.

Ключові слова: паремійна мовна картина світу, "педагогічна паремія", вербалізація, концепт, "учасник навчального процесу", "учасник виховного процесу".

The article focuses on the analysis of paremia language world image fragment: the peculiarities of modelling "pedagogical" paremia have been traced in Ukrainian Russian & German from the point of peculiarities of the concepts "a participant of a teaching process", "a participant of a educational process" verbalization in the language consciousness of different ethnic groups;

Key words: paremia language world image, "pedagogical" paremia, verbalization, concept, "a participant of a teaching process", "a participant of a educational process".

В останні десятиріччя в лінгвістичній науці все більшої ваги набувають дослідження міжсистемного характеру, що трактують мовні явища через співвідношення з мисленням, культурою тощо, дозволяючи глибше зрозуміти механізми відображення в мові позалінгвальної дійсності та суть концептуальної та мовної картин світу.

Універсальна за своїм характером концептуальна картина світу як "система понять, сформованих на основі уявлень людини, отриманих за допомогою органів відчуття та відбитих у її свідомості і колективній, й індивідуальній, що складається з концептів, образів, уявлень, понять, установок та оцінок" [2, с. 25–26] отримує презентацію в етнічно маркованій мовній картині світу. Однак "Інформація, що перебуває за межами концептуальної картини світу, передається в різних мовах по-різному, виявляючи в такий спосіб національну специфіку, оскільки універсальні, загальні закони людського мислення не заперечують, а навпаки, підтверджують існування конкретних етнічних мовних картин світу, специфіку сприймання кожним народом навколишнього світу й відображення цього сприймання в певних комплексах понять у відповідних психолінгвальних діях" [1, с. 391]. Таким чином, концептуальна та мовна картина світу співвідносяться між собою як

універсальне та національно-специфічне, оскільки, на відміну від концептуальної, мовна картина світу враховує, крім загальнолюдських, "унікальні та етноцентричні, духовні надбання етносу" [3, с. 26]. У цьому переконує насамперед вивчення паремійних мовних картин світу різних лінгвокультур, оскільки паремії найбільш яскраво відображають специфіку сприйняття представниками різних етносів об'єктивної дійсності загалом і кожного окремого її фрагменту зокрема. До того ж, паремія – одиниця архетипна, що відображає давню культуру, традиції кожного народу, репрезентує ментальність, виражену в мовній свідомості. Зазначене проектується й на педагогічну сферу людської діяльності, демонструючи особливості бачення окремих педагогічних ситуацій різними етносами, що знайшли відображення в пареміях. Досліджувані одиниці, що відображають різні аспекти навчально-виховного процесу, номінуємо "педагогічними пареміями" [Див.: 4].

В останні роки дослідження паремійної картини світу в лінгвокультурологічному аспекті здійснювали М. Алексеєнко, І. Гнатюк, О. Левченко, В. Маслова, Ю. Прадід, Т. Осіпова та ін. проте паремії, що проектуються у педагогічну сферу, до цього часу не підлягали ґрунтовному дослідженню, що спонукало авторку цієї наукової розвідки обрати їх в якості предмету дослідження.

Таким чином, **об'єктом** цього дослідження є "педагогічна паремія", **предметом** – особливості представлення учасників навчально-виховного процесу в пареміях української, російської та німецької мов.

Мета дослідження полягає в описі особливостей експлікації учасників навчально-виховного процесу в пареміологічному корпусі української, російської та німецької мов.

Особливістю й "призначенням" роду людського є пізнання, обов'язковою умовою правильного шляху пізнання є самопізнання [5, с. 389]. Найбільш сприятливою сферою для реалізації цих процесів є освіта, метою якої є формування всебічно розвинутого члена соціуму. Окреслена мета реалізується у двох складових освіти – навчанні та вихованні, кожна з яких становить сукупність завдань, стратегій і тактик, що реалізуються у навчально-виховному процесі.

Навчально-виховний процес проходить у режимі постійного діалогу вчителя з учнем, що, незважаючи на засилля високих телекомунікаційних технологій, і сьогодні справедливо вважається найбільш ефективною моделлю педагогічної взаємодії: Особливість взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу полягає в тому, що вона спрямована не лише на учня "тут і зараз", але й на віддалену перспективу, яка полягає у формуванні гармонійної особистості, члена суспільства, здатного мислити та творити.

Традиційно до учасників **навчального** процесу відносять того, хто навчає (вчитель), і того, хто навчається (учень). Концепт "*той, хто навчає*" типово вербалізується за допомогою лексеми *вчитель*. Шкільний учитель в українській, російській і німецькій лінгвокультурах – обов'язковий учасник процесу навчання, найдостовірніше джерело знань, що підтверджують відповідні приклади, порівн.: укр.: *Один учитель краще, ніж дві книги* (Міз., с. 215), *Учителя і дерево пізнають із плодів* [Міз., с. 250]; рос.: *От учителя наука* [РНЗПП, с. 311], *Учитель один не считає годин* [РПиП, с. 314]; нім.: *Ein Lehrer ist besser als zwei Bücher* [ПНМ, с. 90]. Презентація вчителя різниться в українській і російській мовах, з одного боку, та в німецькій, – з іншого, насамперед тим, що в українській і російській мовах учителя прирівнюють до батька. Це ілюструє відповідна концептуальна опозиція "учитель / батько", порівн.: укр.: *Шануй учителя, як родителя* [УПП, 1978, с. 174]; рос.: *Почитай учителя, как родителя* [РНЗПП, с. 312], а в німецькій подібної усталеної компаративної конструкції не виявлено, наприклад: *Die uns lehren, sollen wir ehren* [ПНМ, с. 76]. Очевидно, досліджувані паремії української та російської мов змодельовані в той час, коли статус учителя в суспільстві був високий, а навчання – розкішшю, доступною не всім, хто цього бажав.

Педагогічні паремії російської та німецької мов, що вербалізують концепт "*той, хто навчає*", найчастіше містять лексему *мастер* (рос.), *Meister* (нім.). Цей іменник традиційно номінує наставника, який досконало володіє своїм ремеслом і, відповідно, може слугувати зразком для наслідування, порівн.: рос.: *Всяк мастер на выучку берёт, да не всяк доучивает*

[РПиП, с. 54]; нім.: *Wer sein eigener Meister sein will, hat einen Narren zum Schüler* [ПНМ, с. 231].

У досліджуваних пареміях концепт "той, хто навчає" інколи вербалізується образно, з актуалізацією засобів вторинної номінації. В українській, російській і німецькій мовах виокремлюємо паремії, в яких *учителя* порівнюють з *куркою*, а *учня* – з *яйцем*, порівн.: рос.: *Курицу яйца не учат* [РпиП, с. 157]; нім.: *das Ei/Küken will klüger sein als die Henne* [Dud., с. 168]; укр.: *Курку яйця не вчать* [Міз., с. 239].

Отже, концепт "той, хто навчає" в пареміях української, російської та німецької мов вербалізований практично за допомогою однакових лексико-семантичних засобів, за винятком того, що в українській і російській мовах *учителя* порівнюють з батьком, при цьому актуалізується концептуальна опозиція "учитель / батько",.

Концепт "той, хто навчається" найчастіше вербалізований у паремійному матеріалі досліджуваних мов лексемами *учень, школяр* (укр.), *ученик* (рос.), *Schüler, Lehrling* (нім.), порівн.: нім.: *Fleißige Schüler machen fleißige Lehrer* [ПНМ, с. 107], *Gute Lehrlinge werden gute Meister* [ПНМ, с. 120]; укр.: *Прийде Май, (школярів) не займай, а Юль, хоч плюнь*. [УППіТІ; с. 287]; рос.: *По ученику и об учителе судят* [РПиП, с. 256].

У низці паремій досліджуваній концепт вербалізується за допомогою антропонімів – імен людини, поширених у відповідних мовах. Для української мови – це *Іван*, німецької – *Hans*, що репрезентуються також їхніми пестливими формами (укр.: *Івась*, нім.: *Hänschen*), які зазвичай уживаються для номінації дітей, порівн.: укр.: *Чого Івась не научиться, того і Іван не буде вміти* [УППіТІ, с. 283]; нім.: *Was Hänschen nicht lernt, lernt Hans nimmermehr* [Dud., с. 310] та іменників – назв істот, порівн.: укр.: *До смерті учиться чоловік* [УППіТІ, с. 283]; нім.: *Die Jugend soll erwerben, was das Alter verzehrt* [ПНМ, с. 69]; рос.: *Ученому и книги в руки* [РПиП, с. 314].

У російських й українських пареміях, концепт "той, хто навчається" інколи вербалізується лексемами *дурак, дурний* (укр.), *дурак, глупый* (рос.), що репрезентують негативну оцінку особи, порівн.: рос.: *Глупого учитъ – что мертвого лечитъ* [РПиП, с. 62]; укр.: *Хто дурним народився, той і в Києві не навчиться* [Міз., с. 261], *Дурному й лопатою в голову розум не накладеш* [ГРНП, т. II, с. 94]. Характерно, що смисл "дурна (нерозумна) людина" вербалізується формами субстантивованих прикметників, що, як видається, вказує на вищий ступінь вираження аксіологічності. Німецькі паремії з елементом *dumm* ('дурний') чисельні, проте вони не стосуються безпосередньо сфери освіти, а спроектовані на різні життєві ситуації.

Особа, яка навчається, також може бути репрезентована образними мовними засобами. У німецькій мові, наприклад, з цією метою вживають лексему *Geiger* – 'скрипаль', наприклад: *Ein Geiger zerreisst viele Seiten, eh' er Meister wird* [ПНМ, с. 86].

Отже, концепт "той, хто навчається" вербалізований у досліджуваних пареміях за допомогою засобів первинної та вторинної номінації. Російські та українські паремії вирізняються на тлі німецьких тим, що в перших учасником навчального процесу є *нездібний учень*.

"У повсякденному житті поняття "виховання" визначається як процес, спрямований на зміну людського індивідуума, керований батьками чи педагогами в їхній професійній діяльності, а також розуміється як самовиховання" [6, с. 204]. Виховання, як зазначено в "Педагогічній енциклопедії BELTZ", – процес, здійснюваний у сім'ї та школі, що перебувають у відношенні кооперації та конкуренції, причому в окресленому джерелі акцентовано на вихованні як головному завданні батьків [6, с. 177]. Саме сім'я є головною "мезосистемою" [Див.: 6, с. 502], що несе відповідальність за формування таких якостей особистості, що допоможуть їй гідно долати життєві труднощі, перешкоди й негаразди, а відтак – гармонійно співіснувати у соціумі. Батьки, як перші вихователі, мають найбільший, найсильніший вплив на своїх дітей. Ще Ж. -Ж. Руссо відзначав, що кожен наступний вихователь виявляє на дитину менший вплив, ніж попередній. Батьки є тими попередніми стосовно вихователя дитсадка, учителя початкових класів і вчителів-предметників

наставниками, яким самою природою надано перевагу [7]. Ця ідея виявляється співзвучною із народною мудрістю, що її несуть у собі паремії української, російської та німецької мов, оскільки в них, а особливо різнопланово та послідовно в українській і російській мовах, у якості вихователів постають не педагоги, а саме батьки. Однак статус *батьків* як вихователів, загалом їхня роль у вихованні дитини у пареміологічному корпусі досліджуваних мов різняться, що знаходить пояснення в тому, що "Роль батьків ... коливається залежно від культури, релігії та народу" [10]. В Україні, наприклад, матері й батькові відводиться найвища, авторитарна роль, слова *батько* і *мати* вимовляються шанобливо. Однією з найбільших добродійностей була і є любов і повага до батьків. У багатьох родинах був звичай "віддавати чолом", тобто цілувати руку батькам і родичам. Змалечку привчали дітей молитися за батьків і за всю свою сім'ю. Виявом шанобливого ставлення до старших за віком було звертання на "Ви". Вітаючись, діти мали вклонитися. У народній педагогіці такі послух і шана базувались на переконанні, що в суспільстві найбільшу повагу слід виявляти до того, хто має більший життєвий досвід [8]. Сказане цілком проектується і на російську лінгвокультуру [9]. Німецька "Педагогічна енциклопедія" характеризує батьків передусім у біологічному, правовому та психологічному аспектах, попутно окреслюючи виховання та догляд за дітьми як їхнє першочергове завдання [Див.: 6, с. 177]. Статус батьків в українському, російському та німецькому суспільстві відзеркалений і в "педагогічних" пареміях.

Паремія – одиниця, зміст якої увібрав у себе мудрість віків, тому кожна із них переслідує повчальну, виховну мету. Предметом нашого дослідження стали паремії, що експлікують виховні ситуації в широкому сенсі цього слова. Концепт *виховання* актуалізується в них через такі його складові як *учасники виховного процесу (батьки та діти)*, *характер виховання* та *засіб виховання*.

Отож, головними наставниками у виховному процесі, зразками для наслідування, як репрезентує паремійний матеріал, є передусім *батьки*, тому основний принцип, покладений в основу виховання в усіх лінгвокультурах – це повага до старших, а особливо – до батьків, порівн.: укр.: *Не годиться, аби татів розум касували* [ГРНПП, т. I, с. 831], *По старшині батька в лоб* [ГРНПП, т. I, с. 55], *Шти отця-матір, будеш довголітен на землі* [УППіПІ, с. 416]; рос.: *Живы родители – почитай, померли – поминай* [РНЗПП, с. 230], *Кто родителей почитает, тот вовеки не погибает* [РНЗПП, с. 231]. Характерно, що в німецькій мові нами не виявлено жодної паремії з окресленим смислом. Слід згадати лише одну, що говорить між іншим про повагу до старших, наприклад: *Alte soll man ehren, Junge soll man lehren, Weise soll man fragen Narren ertragen* [ПНМ, с. 18].

Батьківська мудрість має виховуючу силу, є духовним надбанням дітей – ця думка концептуально закладена у пареміях-характеристиках батьків у досліджуваних мовах, у яких саме *батько* і *мати* постають головними вихователями дитини, а виховання, беззаперечно, розуміється як їхній святий обов'язок. Саме тому низка "педагогічних" паремій української та російської мов вербалізують смисл: "батьківство – це не лише народження, але й передусім виховання дитини", порівн.: укр.: *Не той тато, що сплотив, а той, що до розуму довів* [УППіПІ, с. 331]; рос.: *Не та мать, что родила, а та, что выходила* [РПиП, с. 226], *Не тот отец, мать, кто родил, а тот, кто вспоил, вскормил, да добру научил* [РПиП, с. 228]. Подібних паремій у німецькій мові також не виявлено. Окреслена ідея представлена і образно, через актуалізацію метафоричного значення іменників на позначення наставників у процесі виховання, зокрема в російській мові, наприклад: *И птица, выседив да выкормил птенца, его летать учит* [РНЗПП, с. 230], причому паремії зображають виховання як важку працю, порівн.: укр.: *Діти годувати – не меду лизати* [ГРНПП, т. I, с. 829], *Діти годувати, а камінь глотати на єдно виїде* [ГРНПП, т. I, с. 830]; рос.: *Детей учить – не лясы точить* [РПиП, с. 78], *Детишек воспитать – не курочек пересчитать* [РПиП, с. 78], *Легко дитячко нажить, нелегко вырастить* [РПиП, с. 159], *Оттого парень с лошади свалился, что отец криво посадил* [РНЗПП, с. 231].

У процесі виховання дитина концептуалізується як його об'єкт, тому логічно, що протилежні ситуації, коли діти вчать батьків, неприйнятні, та сприймаються з іронією, порівн.: укр.: *Діти батька не учать* [УППіТІ, с. 415]; нім.: *Junge Gänse wollen die alten zur Tränke führen* [ПНМ, с. 137]; рос.: *Курицу яйца не учат* [РПиП, с. 157].

Однак слід зазначити, що *батьки* як вихователі у пареміологічному корпусі не завжди постають у позитивному світлі. Концепт *батьки* отримує додаткові оцінні смисли *добрий / поганий*, що поширюють аналогічні оцінні характеристики і на дітей. Характерно, що діти, які не відповідають ідеалізованому уявленню про дитину, як правило, порівнюються не з *батьком*, а *матір'ю*, зокрема в українській мові. Причина криється, мабуть, у тому, що архетипний образ батька в українській лінгвокультурі – це ідеалізований образ людини з беззаперечним авторитетом, гідної шани та наслідування, що само собою виключає подібні порівняння та обґрунтовує наявність у пареміологічному корпусі української мови одиниць, у яких *батько* навіть сакралізується, порівн.: *Отець – як Бог* [УППіТІ, с. 415], *Шануй батька та Бога – буде тобі всюди дорога* [УППіТІ, с. 415]. У повсякденному житті на плечі матері найчастіше лягає основна відповідальність за виховання дитини, та, відповідно, – і за його результат, наприклад: *Яка мама, така й дочка, їли кашу з черепочка* [ГРНПП, т. II, с. 512]; *Яка мама – така сама* [УППіТІ, с. 413], *Яка матка, така Катка* [ГРНПП, т. II, с. 517], *Як мати пропаца, то й діти зводяться на ніщо* [ГРНПП, т. II, с. 512], але: *Який батько, такий син: видовбали з діжки сир* [ГРНПП, т. I, с. 55]. У російській мові еталонами порівняння є обоє батьків, наприклад: *Каковы батьки-матки, таковы и дитятки* [РПиП, с. 128], у німецькій мові – *батько* (*Vater* (нім.)), наприклад: *Wie der Vater, so der Sohn* [Mis., с. 289] чи узагальнено старші за віком (*die Alten* (нім.)), наприклад: *Wie die Alten sungen, so zwitschern auch die Jungen* [Dud., т. 11, с. 34]. Окреслені паремії, як правило, модельовані через порівняння. Аксіологічні характеристики батьків, представлені опозицією *добрі / погані*, часто актуалізуються в пареміях за допомогою метафори, порівн.: укр.: *Яблучко від яблуні далеко не одкотиться* [УППіТІ, с. 412], *Тернина грушок не родить* [УППіТІ, с. 412]; рос.: *От доброго дерева добрый плод* [РПиП, с. 246], *От плохого семени не жди доброго племени* [РПиП, с. 247], *От худой курицы худые яйца* [РПиП, с. 248], *С дурного куста и ягода пуста* [РПиП, с. 276], *От доброго коня добрая и поросль* [РНЗПП, с. 231]; нім.: *Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm* [Dud., т. 11, с. 47]. У російській і українській мовах наявні паремії, що стверджують і протилежно, порівн.: укр.: *Єдного тата мамі, та не єдні діти* [ГРНПП, т. I, с. 30], *Син мій, а в нього розум свій* [ГРНПП, т. III, с. 126]; рос.: *Бывает добрая овца и от безпутного отца* [РНЗПП, с. 230], *И от доброго отца рождается бешеная овца* [РНЗПП, с. 230].

У німецькій мові паремії з компонентами *Vater, Mutter, Eltern* у значенні *вихователі* не виявлено. Згадаємо лише одну із компонентом *Eltern*: *Wer den Eltern nicht folgen will, der muss dem Kalbfelle folgen* [ПНМ, с. 217].

Отже, концепт *батьки* найбільш повно актуалізований в українській і російській мовах. В українській мові спостерігається, з одного боку, сакралізація поняття *батько*, що ілюструє високий його статус як глави родини та негативні оцінні характеристики *матері* як причини негативних результатів виховання дитини. У німецькій мові паремії з компонентами *Vater* 'батько', *Mutter* 'мати' в окресленому значенні взагалі не виявлені, лише в одному прикладі узагальнено представлені *батьки* (*Eltern* (нім.)) як зразки для наслідування.

Виховання – це, по-перше, двосторонній процес, об'єктом якого є *дитина*, по-друге, він цілеспрямований, оскільки його кінцевою метою є особистість, вихована відповідно до ustalених у суспільстві норм і поглядів на виховання. Сисловою складовою концепту *дитина* в "педагогічних" пареміях є її *доброта*, наприклад, укр.: *Добрі діти батькам вінець, а злі – кінець* [УППіТІ, с. 406], *Добра дитина половину діла одніме, а як яка, то й більш* [УППіТІ, с. 407], *Добра дитина ще й придбає, а наша, що є, то й порозпускає* [УППіТІ, с. 407]. Ця риса в інших прикладах протиставляється таким негативним характеристикам, як *глупість*, порівн.: укр.: *От дурного сына каюття не бачить*

[УППіТІ, с. 412], *Пропав батько з дурними синами* [УППіТІ, 412], *Не збирай сину худоби, збери йому розум* [УППіТІ, с. 412]; рос.: *Глупому сыну и родной отец ума не пришьет* [РПиП, с. 62], *ледачість*: укр.: *Ледача та дитина, котрої батько не вчив* [УППіТІ, с. 407], *Доброму сину не збирай, а ледачому не оставляй* [УППіТІ, с. 412], *невихованість*: нім.: *Ungeratene Kinder sind Nägel zu der Eltern Sarg* [ПНМ, с. 184].

Виховання – неперервний процес, у якому не може бути канікул, він тривалий у часі, оскільки людина виховується протягом усього життя. Упущення у вихованні змалку, як стверджує у тому числі і "педагогічна" паремія, будуть обов'язково мати негативні наслідки в майбутньому. Ця думка актуалізується в пареміях досліджуваних мов через концептуальне протиставлення *мала / велика дитина*, порівн.: укр.: *Коли дитину не научиш в пелюшках, то не научиш в подушках* [УППіТІ, с. 407]; рос.: *Не учили, покуда попереk лавки укладывался, во всю вытянулся – не научишь* [РПиП, с. 230], *Кто без призора в колыбели, тот весь век не при деле* [РНЗПП, с. 231]. Ця ідея представлена також і образно, через порівняння дитини в досліджуваних мовах із *деревом, гілкою, дубом* тощо, порівн.: укр.: *Нагинай гілляку, доки молода* [УППіТІ, с. 283], *Як дуба не нахилиш, так великого сина на доброє не навчиш* [УППіТІ, с. 287]; рос.: *Ломи дерево, пока молодо* [РПиП, с. 166]; нім.: *Alte Bäume lassen sich nicht biegen* [ПНМ, с. 12], *Einen jungen Zweig biegt man, wohin man will* [ПНМ, с. 95], *Altes Holz lässt sich nicht biegen* [ПНМ, с. 13].

Концептуальне протиставлення *мала / велика дитина* слугує також відображенням специфіки виховання в різні періоди її життя, порівн.: укр.: *Малі діти – малий клопіт, великі діти – великий клопіт* [ГРНПП, т. I, с. 830]; рос.: *Детки маленьки спать не дадут, детки велики – сам не уснешь* [РПиП, с. 78], *Детки поспели – отца без веку доспели* [РПиП, с. 78], *Маленькие детки – маленькие бедки, а вырастут велики – больше будут* [РПиП, с. 173], *Малое дитя грудь сосет, а большое – сердце* [РПиП, с. 173], *Малые дети заснут не дают, большие вырастут – сама не спишь* [РПиП, с. 173]; нім.: *Kleine Kinder, kleine Sorgen, große Kinder, große Sorgen* [Dud., т. 11, с. 388].

Як показує ілюстративний матеріал, найбільш різноманітні оцінні смисли, причому як позитивні, так і негативні, вміщує концепт *дитина* як учасник виховного процесу, об'єкт виховання в українській мові (*добра, дурна (нерозумна), ледача дитина* тощо).

Висновки. Специфіка вербалізації концептів "учасник навчального процесу" (учитель / учень), "учасник виховного процесу" (батько, мати / дитина) пов'язана з лінгвальними, історичними, економічними та духовними чинниками, що вплинули на вербалізацію їхнього статусу (шанобливе ставлення до *вчителя* та неоднозначна репрезентація *учня* в українській і російській лінгвокультурах; високий статус *батька* та негативні аксіологічні характеристики *матері* через неправильне виховання дитини). Концепт *дитина* отримує у досліджуваних пареміях, особливо різнопланово в українській мові, як позитивні, так і негативні оцінні смисли. Нечисельні німецькі паремії, де представлені *батьки* та *діти* як учасники виховного процесу, не позначені такою особливістю.

У дослідженні лінгвоперсоналій *учителя / вихователя / учня / вихованця* у проєкції на українську, російську та німецьку лінгвокультури вбачаємо **подаальшу перспективу** цього дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмоленко С.Я. Нариси української словесності: стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К.: Довіра, 1999. – 431 с.
2. Космеда Т. А. Мікроконцептосфера СВЯТКИ в українському мовному просторі / Т. А. Космеда, Н. В. Плотнікова. – Львів: ПАІС, 2010. – 406 с.
3. Мацьків П. Концептосфера БОГ в українському мовному просторі / П. Мацьків. – Київ–Дрогобич: Коло, 2007. – 330 с.
4. Палиця Г. Педагогічна паремія як ефективна складова педагогічного дискурсу (на матеріалі української, російської та німецької мов) / Г. Палиця. // Наукові записки. – Випуск 96 (1). –

- Серія: Філологічні науки (мовознавство): зб. наук. пр. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – С. 352–355.
5. Сковорода Г. С. Вибрані твори / Г. С. Сковорода: упоряд. та передмова Леонід Ушкалов, прим. та коментар Сергій Вакуленко. – Х.: Прапор, 2007. – 384 с.
  6. BELTZ Lexikon Pädagogik / [hrsg. von H.–E. Tenorth und R. Tippelt]. – Weinheim, Basel: Beltz Verlag, 2007. – 786 S.
  7. Основи сімейного виховання – Режим доступу: <http://www.pidruchniki.ws>.
  8. Сімейне виховання в різні періоди розвитку суспільства – Режим доступу: <http://www.pidruchniki.ws>.
  9. ru.wikipedia.org
  10. uk.wikipedia.org
  11. de.wikipedia.org

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- [ГРНП] Галицько-руські народні приповідки: [у 3 тт.] / [зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко]. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 2-е вид. – Т. 1. – 818 с.; – Т. 2. – 813 с.; – Т. 3. – 699 с.
- [Міз.] – Мізін К. Німецько-український фразеологічний словник (усталені порівняння) / К. Мізін. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 304 с.
- [ПНМ] – Кудіна О. Перлини народної мудрості / О. Кудіна, О. Пророченко. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 320 с.
- [РНЗПП] – Русские народные загадки, пословицы, поговорки / [сост., авт. вступ. ст., коммент. и слов Ю. Круглов]. – М.: Просвещение, 1990. – 335 с.
- [РПиП] – Русские пословицы и поговорки / [под ред. В. Аникина]. – М.: Художественная литература, 1988. – 431 с.
- [УПП] Українські прислів'я та приказки [упор. та передм. В. Бойка]. – К.: Дніпро, 1978. – 291 с.
- [УППіТІ] Українські приказки, прислів'я і таке інше / [уклав М. Номис]. – К.: Либідь, 1993. – 764 с.
- [Dud.] – Duden. Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten. Wörterbuch der deutschen Idiomatik / [bearb. von G. Drosowski und W. Scholze-Stubenrecht]. – Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverlag, 1998. – B. 11. – 864 S.

УДК 378.371

Алла Сарієва
(Київ)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена розгляду особливостей культурознавчих підходів до навчання англійської мови та визначенню її значущості для умов підготовки нефілологів.

Ключові слова: методика навчання іноземних мов; лінгвокраїнознавчий підхід; лінгвокультурологічний підхід; етнографічний підхід; соціокультурний підхід; міжкультурний підхід.

The article deals with the features on cultural approaches to learning English language and their significance for the determination of the conditions of preparation non-philologists.

Key words: methods of FL teaching; linguistic country-specific approach; linguoculturological approach; ethnographic approach; social-cultural approach; cross-cultural approach.

Стрімке входження України в єдиний освітній простір у процесі загальноєвропейської інтеграції, підписання Болонської декларації зумовлюють народження якісно іншої освітньої ситуації у зв'язку з об'єктивною потребою суспільства у фахівцях зі знанням іноземної мови